

УДК 373.2.191.2:78

ДИДАКТИЧНЕ КОНСТРУЮВАННЯ LEGO ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В МУЗИЧНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВИХОВАННІ

Олександр Волков, Віра Волкова

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького***Анотація:**

У статті розкрито зміст методики музичної мови на основі принципів LEGO. Як «цеглинки» для конструювання виділяють ладові звороти, а мелодію розглядають як їх сукупність. Для сольмізації використовують назви ступенів і ладові жести методики музично-співочого виховання Д. Огороднова. Музичним матеріалом слугує дитячий український фольклор. У запропонованій методиці можливі такі форми роботи, як елементарне сольфеджування, музичний диктант, конструювання мелодії, підбір словесного тексту під мелодію, ладова імпровізація, виконавська інтерпретація та мелодекламація. Слід мати на увазі, що введення ступенів ладу передбачає дотримання принципу послідовності. Спочатку освоюються лади зі звукорядом у межах секунди, потім терції та квартали тощо. Працюючи за методикою, потрібно дотримуватися послідовності в освоєнні елементів музичної мови. Перший крок – вивчення народної пісні, у якій керівник виділяє ладові «цеглинки», які потім використовуються під час сольфеджування. Наступний крок – це музичний диктант, який являє собою визначення послідовності ладових звортів. Потім ладові «цеглинки» використовують для конструювання мелодії. Наявність готової мелодії є підставою для підстановки під неї словесного тексту. Після того, як ладовий зворот засвоєний, його застосовують у вокальній імпровізації за допомогою ладових жестів. У процесі вокальної роботи музичний керівник приділяє велику увагу вокальній інтерпретації та роботі над мелодекламацією.

Ключові слова:

конструювання; ладові «цеглинки»; дитячий музичний фольклор; сольфеджування; музичний диктант; конструювання мелодії; підбір словесного тексту; інтерпретація.

Анотация:

Волков Александр, Волкова Вера. Дидактическое конструирование LEGO и его использование в музыкальном дошкольном воспитании.

В статье раскрывается содержание методики музыкального языка на основе принципов LEGO. В качестве «кирпичиков» для конструирования выделяется ладовый оборот, а мелодия рассматривается как их совокупность. Для сольмизации используются названия ступеней и ладовые жесты методики музыкально-певческого воспитания Д. Огороднова. В качестве музыкального материала применяются детский украинский фольклор. В предлагаемой методике возможны такие формы работы, как элементарное сольфеджирование, музыкальный диктант, конструирование мелодии, подстановка словесного текста под мелодию, ладовая импровизация, исполнительская интерпретация и мелодекламация. Следует иметь в виду, что введение ступеней лада предполагает следование принципу последовательности. Сначала осваиваются лады со звукорядом в пределах секунды, затем терции и кварты и т. д. При работе по методике следует придерживаться последовательности в освоении элементов музыкальной речи. Первый шаг – разучивание народной песни, в которой руководитель выделяет ладовые «кирпичики», которые затем используются при сольфеджировании. Следующий шаг – это музыкальный диктант, который представляет собой определение последовательности ладовых оборотов. Затем ладовые «кирпичики» используются для конструирования мелодии. Наличие готовой мелодии является основанием для подстановки под нее словесного текста. После того, как ладовый оборот освоен, он применяется в вокальной импровизации с помощью ладовых жестов. В процессе вокальной работы музыкальный руководитель большое внимание уделяет вокальной интерпретации и работе над мелодекламацией.

Ключевые слова:

конструирование; ладовые «кирпичики»; детский музыкальный фольклор; сольфеджирование; музыкальный диктант; конструирование мелодии; подстановка словесного текста; интерпретация.

Resume:

Volkov Oleksandr, Volkova Vira. Didactic design of lego and its application in music preschool education.

The article reveals the content of the musical language technique based on the principles of LEGO. Modal turns are considered as "bricks" for designing and the melody is considered as their complex. The names of degrees and methodical modal gestures of music and singing education by D. Ogorodov are used for the solmization. Children's Ukrainian folklore is used as a musical material. In the proposed method, such forms of work as elementary solmization, musical dictation, melody design, substitution of verbal text for melody, modal improvisation, performing interpretation and recitation to music are possible. We should also take into consideration that the introduction of degrees presupposes compliance with the principle of consistency. The modes with a scale in a second are created first, then thirds and quarts, etc. While working by the method we should follow the sequence in mastering the elements of musical language. The first step is to study the folk song, in which the leader highlights the modal "bricks", which will be used in solmization. The next step is a musical dictation, which is a definition of the sequence of modal turns. Then the "bricks" are used for melody creation. The presence of ready-made melodies is the basis for substituting verbal text for them. After mastering the modal turn is used in vocal improvisation with the help of modal gestures. In the process of vocal work, the music director pays great attention to vocal interpretation and work on recitation to music.

Key words:

designing; modal "bricks"; children's music folklore; solmization; musical dictation; melody design; substitution of verbal text for melody; interpretation.

Постановка проблеми. Як зазначено в інструктивно-методичних рекомендаціях МОН України, розвиток дошкільної освіти має бути спрямований на забезпечення гармонійного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних задатків, здібностей, культурних потреб [4]. Щоб досягти цієї мети, необхідно виконати такі завдання: «виховувати в дітях життєву мистецьку активність, спрямованість на сприйняття та

створення прекрасного в мистецтві та житті (краса, гармонія, виразність, грація, вишуканість), емоційно-ціннісне ставлення до українського та світового музичного мистецтва; розвивати загальну музичність як сукупність музичних здібностей (емоційне реагування на музику, музичний слух і відчуття ритму, музичне мислення, музична уява, музична пам'ять), здібностей виразного виконання музичних творів

(пісенних, танцювальних, інструментальних) та їх творчої інтерпретації, варіювання, імпровізації; формувати навички музичного сприймання, виконавства і творчості в основних видах дитячої музичної діяльності, елементарних основ музичної культури (потреби, переживання, ставлення, інтереси, любов до музики); закласти елементарну компетентність у музичному мистецтві» [4].

Виконання окреслених завдань передбачає застосування методів, методик і програм, що спонукають до креативного мислення, наявності умов до вияву творчих здібностей, формування знань про особливості музичної мови та вміння їх використовувати в практичній діяльності, уміння працювати з нотними текстами. Серед таких робіт, у яких використовуються творчі завдання, вартими уваги є: «Програма музикотерапії», створена І. Малишевською та С. Демидовою для активізації творчого потенціалу; метод імпровізацій, що його використовує Л. Іванова; музично-дидактичні ігри в розвитку співочого голосу, розроблені Д. Плетенською та О. Лобовою; конструювання, передбачене в програмі «Дитина» [2; 5; 7; 8]. Зауважимо, що названі вище програми та методи не передбачають використання на матеріалі музичної мови таких форм діяльності, які застосовуються в методиці LEGO.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головна мета використання LEGO в дитячому садку, на думку Є. Фешиної, полягає в розвитку конструктивних здібностей дитини. Про це свідчать завдання, до яких належать: формування пізнавальної і дослідницької активності, прагнення до розумової діяльності, розвиток дрібної моторики рук, естетичного смаку, набуття конструктивних навичок і умінь [10, с. 3]. Основним аргументом щодо використання гри на заняттях в дошкільному закладі, на думку дослідниці, можна вважати той факт, що діти всього світу спілкуються мовою гри, оскільки в їхній свідомості постійною є гра образами. У грі відбувається вдосконалення навичок і умінь, які використовуватимуться в майбутній діяльності. Перспективне планування в авторській програмі Є. Фешиної передбачає ознайомлення з LEGO-кабінетом (цеглинки, лапка, дзьобик тощо), до складу якого також входять: ворота для паркану, піраміда, вежі, будинок у лісі, меблі для кімнати та кухні, озеро з рибками і каченятами, міст через річку, загін для корів і ферма, машина з причепом, пожежна машина, кораблик, космічний корабель, місяцехід, космонавт, зоопарк з тваринами [10, с. 11–12]. Звернемо увагу, що загалом вони призначені для освоєння середовища існування людини, ставлення до тварин і техніки.

Конструктивна діяльність дітей була предметом аналізу таких дослідників, як З. Літван, В. Нечаєв, Л. Парамонова, Ф. Фребель, які виділили форми організації конструктивної діяльності: 1) образ, що передбачає ознайомлення дітей з образами (обрисами) будівель і демонстрація способів їх відтворення; 2) модель, у якій приховані елементи й не пропонувані способи виконання завдань; 3) умови, у яких підкреслюється практичне призначення конструкцій; 4) креслення та наочні схеми, на яких показані зовнішні особливості об'єктів; 5) задум, у якому діти самі вирішують, що і як вони конструюватимуть; 6) теми, коли пропонується загальна тематика конструкцій, а діти самостійно визначають, що вони будуватимуть [10, с. 6–7].

Формулювання цілей статті. Поза сумнівом, використання методики LEGO є ефективним у сфері природничих наук. Саме тому постає завдання обґрунтувати принципи її застосування в гуманітарних дисциплінах, зокрема під час проведення музичних занять у дошкільних закладах, і висвітлити основні складники цієї методики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звернемося до послідовності освоєння елементів музичної мови в контексті використання методики LEGO в «Методиці музичного конструювання».

Перший крок – це вокальна інтерпретація в процесі розучування пісні. Це є освоєнням елементів музичної мови – складників музичної культури народу. Необхідно вивчати народні пісні, оскільки вони, на думку З. Торчинської [9], є найважливішою частиною духовної культури. Пісні поділяють на самостійні ладові звороти, які розглядаються як «цеглинки», з яких будується мелодія. У сукупності ладові «цеглинки» є елементами певної моделі ладу, який складається з їхньої послідовності в певному порядку. Підкреслимо: кожна пісня – це зразок ладової моделі, що утворюється з таких «цеглинок». Пісня обов'язково вивчається з декількома куплетами, кожен з яких являє собою певний момент становлення художнього образу.

Другий крок – це освоєння сольмізації, спочатку відносної, а потім абсолютної, для чого слова пісні замінюють на ладові склади. Водночас використовують відповідні ладові жести, розроблені в методиці Д. Огороднова [6]. Ладові звороти, як «цеглинки», набувають самостійності й автономності, унаслідок чого з'являється можливість їх багаторазового повторення, зміна порядку тощо. Цей крок можна назвати «елементарним сольфеджіо». Термін «елементарне» вказує на те, що сольфеджування являє собою не прочитання невідомого нотного

тексту, а лише заміну словесного тесту на склади ладової сольмізації за збереження мелодійної лінії. Водночас засвоюється абсолютна сольмізація, коли мелодії народних пісень виконуються назвами нот.

Третій крок передбачає проведення «музичних диктантів», які являють собою розпізнавання послідовності ладових зворотів. Кожен з них фіксується у формі карток, за допомогою яких вони складаються. Їхнє призначення в тому, щоб сформувати внутрішній музичний слух. З перших занять дитину спонукають до розуміння того, з яких ладових зворотів складається мелодія. Такий підхід не збігається з методикою написання музичних диктантів під час використання абсолютної сольмізації, у якій основна увага приділяється напрямку руху мелодії, аналізу її інтервалів і ритмічних малюнків, а також переходу нестійких ступенів у стійкі.

Четвертий крок – це «конструювання мелодії, або елементарна композиція, яка являє собою її створення з певної кількості ладових «цеглинок»», за повторення окремих з них. Спочатку керівник показує можливі варіанти, а потім діти самостійно складають свій. Конструювання мелодії з ладових зворотів передбачає використання техніки алеаторики – кидання кубика, на кожному боці якого зображений один з ладових зворотів. Із ладових цеглинок, які випадають при цьому, складається мелодія. Після виконання декількох з них вибирається найкращий варіант. У такий спосіб розвивається творча уява і художній смак.

П'ятий крок ґрунтується на попередньому, оскільки освоєння елементарної композиції дає змогу перейти до підбору під мелодію словесного тексту. Це також різновид «елементарної композиції», але її результатом є вокальна композиція. Перед дітьми вона відкриває надзвичайно широкі можливості вияву їхніх здібностей. Результатом цієї форми елементарної композиції може бути створення дитячої пісні, вокального циклу та дитячої опери. Безумовно, учитель повинен розробити процедурні норми, за допомогою яких організовується творчий процес.

Шостий крок – це вокальна імпровізація, в основу якої закладене довільне й спонтанне використання ладових зворотів. Вона передбачає використання ладових жестів у вокальному виконанні. Водночас, для розвитку внутрішнього слуху, можна обмежитися тільки артикулюванням назв рівнів ладових ступенів. Така форма роботи використовується вже з перших занять. При цьому ставиться завдання виконати один або кілька ладових зворотів

з певною кількістю повторень і довільним чергуванням.

Сьомий крок – мелодекламація, яка передбачає спочатку обговорення художнього образу, визначення засобів його втілення, а потім створення різних варіантів читання вірша. Вживається зміна висоти, ритмомелодики й динаміки мовлення. Значна увага приділяється формоутворенню, а саме – розподілу кульмінацій і цезур. Акцентується на якості втілення в засобах виразності, насамперед артикуляції і тембровій палітрі.

Після розгляду основних кроків висвітливо більш детально *основні форми роботи*, які використовуються на музичних заняттях у дитячих дошкільних установах.

Елементарне сольфеджіо. Нагадаємо, що вивчення і виконання дитячих пісеньок необхідне для освоєння ладових моделей народної музики. Це є передумовою для виділення з мелодії самостійних ладових зворотів, які можуть виконуватися ізольовано зі складами ладової сольмізації. Тому слова дитячих пісеньок замінюються на ладові склади. Освоєння ладів українського фольклору починається з ладового звороту II → I, на ладові склади за методикою Д. Огороднова, Ve → Mu. Якщо мелодія виконується з ними, то це і буде перший досвід ладової сольмізації. Оскільки сольмізація передбачає транспонування ладу на різну звуковисоту, то керівник, на власний розсуд, може вибирати тональність, яка є зручною для дітей. Беручи до уваги той факт, що, на думку дослідників, примарним тоном у дітей є «мі», за основу в методиці використовують тональність D-dur. Освоєння абсолютної сольмізації необґрунтовано буде відриватися від відносної, тому ладовий оборот II → I виконується також зі складами Mi → Re.

Навчання техніки сольфеджування має дуже важливе значення, її можна порівняти з засвоєнням алфавіту. Оволодіння нею дає змогу читати ноти: у такий спосіб дитина самостійно осягає музичну мову. Грамотно побудовані заняття (за принципом мінімального кроку) можуть сприяти високій результативності. Важливою допомогою є застосування ладових жестів. Діти з неточним інтонуванням можуть не співати якийсь час, обмежуватися тільки артикуляцією ладових складів і показом ладових жестів. У такий спосіб у них поступово розвиватиметься внутрішній слух, буде встановлюватися координація слуху та голосу. Слід відрізнити дітей – «гудошників» від природи від дітей, у яких ще не сформована координація між слухом і голосом, які з часом будуть інтонувати правильно. За допомогою «мовчазного» співу у дітей, що неточно

інтонують, з'являється можливість не заважати чистому вокальному інтонуванню й водночас стати активними учасниками повноцінного хорового виконання. Звернемо увагу, що на заняттях за методикою Д. Огороднова передбачається поетапне освоєння хорового співу. Спочатку твір виконується солістами, потім до них приєднується група дітей, які точно інтонують, а потім діти з неточною інтонацією, які співають «мовчки», використовуючи ладові жести. Коли пісня вивчена добре, то окремі групи дітей з неточною інтонацією пробують свої сили.

Музичні диктанти. Після того, як народна пісенька вивчена й виконується за допомогою ладової сольмізації і жестів, з'являється змога проведення музичних диктантів. Для цього використовуються картки, на яких зображені ладові «цеглинок», з яких вони складаються. Дуже важливо, що мелодія не записується на нотному стані, а складається з карток, що дає змогу проводити диктанти оперативно, з огляду на те, що діти ще не володіють навичками письма. До складання диктантів можна залучати найбільш музично обдарованих дітей. Кожен ладний зворот можна подати у формі «цеглинок», з яких будується мелодія. Під час диктанту допускається використання ладних жестів. Ця форма роботи передбачає використання сукупності карток, на яких написані відомі ладові звороти. Такі картки є у кожної дитини, а також у вчителя, щоб можна було скласти їх на дошці. Безумовно, музичні диктанти проводяться у формі гри, назву якої вчитель може вибрати на свій розсуд, наприклад, «Відгадай-но», «Музичний листоноша», «Чари мелодії», «Музичні листи» тощо.

Конструювання мелодії. Після того, як освоєна техніка написання (складання) музичних диктантів, можна розпочинати конструювати (створювати) мелодію. Звичайно, у ній використовують тільки такі ладові звороти, які добре засвоєні. Такий спосіб створення мелодій можна назвати «компонуванням», «конструюванням» або «елементарною композицією». На початковому етапі елементом конструювання є ладний зворот II → I (Ve → Mu), який повторюється певну кількість разів із різними ритмічними малюнками. Спочатку використовується один ритмічний малюнок, потім поступово додаються інші. Відповідно, кількість можливих варіантів мелодії істотно розширюється. Дитина може на свій розсуд компонувати з них мелодії, повторюючи деякі з ладних «цеглинок».

У процесі конструювання мелодій можна використовувати *техніку алеаторики*, коли кидається кубик із зображеними на ньому ладними зворотами, а ті, які випали, утворюють

мелодію. Звернімо увагу, що така техніка використовується сучасними композиторами. Виразність мелодій забезпечується тим, що застосовуються ладові звороти, які використовуються в народних піснях. Але перевагу потрібно надавати традиційній техніці композиції, коли дитина на свій розсуд вибирає з їх сукупності певну послідовність. Щоб оцінити виразність, змінити в разі потреби мелодію, керівник допускає її виконання за допомогою ладних жестів, а окремі з них озвучуються керівником або дітьми на музичному інструменті або голосом. Найбільш вдалі варіанти виділяються і зберігаються в «бібліотеці мелодій» конкретної групи. Цей «золотий фонд» записується у вигляді нотного тексту керівником як зразки дитячої творчості. Кращі з них виконуються під нескладний акомпанемент солістами, групами дітей під час занять.

Підбір словесного тексту під мелодію. Після того, як освоєна техніка конструювання мелодій, можна розпочинати підстановку словесних текстів. Звичайно, спочатку їх художні якості будуть не дуже високими, але самостійність під час створення буде причиною наділення їх високою цінністю. У цій формі роботи слід йти від словесного тексту до нотного запису. При цьому тексти підбирають так, щоб їх ритмічний малюнок був однаковим з ладним. Спочатку це тексти, які передбачають мелодії в дводольному метрі 2/4 з освоєною ритмікою. Є кілька вимог до підбору віршів. По-перше, це наявність у них ритмічних малюнків, які освоєні на заняттях. По-друге, зміст текстів повинен стосуватися соціальної тематики, наприклад, святкових дат. Тоді складені пісеньки можна виконувати на концертах перед батьками. По-третє, підбір передбачає освоєння образів, які викликають інтерес у дітей, відповідають їхнім музичним смакам. У цьому разі головну увагу керівник приділяє характеру мелодії, наприклад, весела, жартівлива, сумна тощо. По-четверте, вибір словесного тексту визначається жанрами музики. Це малі жанри, такі як танець, марш, пісня, або великі, наприклад, сюїта з певною програмою, опера з сюжетом, яка близька та зрозуміла дітям, яка викликає в них цікавість. В останньому прикладі керівник повинен заготовити певний сюжет і підібрати під нього відповідні вірші. Зрозуміло, що скласти оперу з наскрізною драматургією в умовах музичного заняття неможливо, тому це будуть музичні композиції, у яких сольні та хорові номери чергуватимуться з розповіддю читця про хід подій.

Виділимо основні етапи підстановки словесного тексту під мелодію. Спочатку прочитується словесний текст, виявляються сильні місця (частки), з'ясовується розмір

і проставляється ритмічний малюнок над ним. Наявність сильних місць (часток) дає змогу розставити такти в словесному тексті. Після цього під ритмічні малюнки словесного тексту підбирають ладові звороти з таким самим ритмом. Із них складається мелодія, під якою написані слова, розділені на склади під кожною нотою. Зрозуміло, що оцінити художню вартість мелодії можна після її виконання, а потім можливі її виправлення.

Під час компонування мелодії на початковому етапі керівник активно втручається у творчий процес. Він показує можливі варіанти підстановки слів і виконує отримані варіанти, показує їхні переваги, пропонує вибрати такий, який сподобався дітям. Після цього вони починають самостійно виконувати завдання. Поступово самостійність дітей зростає, і вони не потребують допомоги вчителя. Цей досвід цінний для них, оскільки є сферою формування музичного смаку. Після того, як пісенька створена, учитель разом із дітьми виконують її під власний акомпанемент. Потім найкращі складені пісні виконуються на шкільному концерті.

Ладова імпровізація. Ця форма роботи вводиться з перших занять у найпростіших варіантах, наприклад, коли ладова «цеглинка» повторюється один або кілька разів. Досвід використання імпровізації на заняттях з дітьми в школі наводить І. Хоміч [12], у дошкільних навчальних закладах – М. Вацьо [1]. Вона може припускати як вокальне виконання, так і тільки ладові жести. Керівник спочатку демонструє різні варіанти імпровізацій, які фіксує за допомогою карток. Завдяки ладовій імпровізації, можна розвивати музичну пам'ять і внутрішній слух. Цеглинкою таких музичних конструкцій є ладові звороти, у яких можуть змінюватися ритміка і варіюватися звуковисота. Звернемо увагу на те, що в імпровізації використовуються тільки засвоєні ладові звороти. Як ішлося вище, спочатку використовується ладовий зворот II → I (Be → Mu), потім додається III ступінь, далі застосовуються ладові звороти в межах кварти.

Далі наведемо дві *форми роботи на музичному занятті, які не пов'язані безпосередньо з дидактичним конструюванням*, а радше з конструюванням елементів виразності музичної та словесної мов. У такому разі конструювання трактується як визначення сукупності виразних засобів, які використовуються під час виконання. Ця техніка інтерпретації також запропонована в методиці Д. Огороднова [6].

Вокальна інтерпретація є однією з головних форм роботи на занятті і передбачає визначення музичного образу, який втілюється у виконанні. Це потребує розгляду ситуації виконання

вокального твору; уточнення головного героя, який її виконує, а також його мети. Після цього виявляється характер звуку і тембру голосу, який відповідає музичному образу (темний або світлий), відповідно, динамічні відтінки та їх зміна (форте, мецо-форте, піано, кресендо, димінундо). Далі особливості формоутворення, зокрема й розташування кульмінації і цезур, характер кадансів. Усе вищезазначене втілюється у виборі штрихів виконання (легато, нон легато, стакато, акценти). Робота над вокальною інтерпретацією передбачає використання жестів, у яких фіксуються вказані вище елементи музичної мови. Важливого значення набуває демонстрація артикуляції під час виконання музичним керівником. Така форма роботи передбачає, що музичний керівник стає перед дітьми і за допомогою жестів керує вокальним звучанням.

Мелодекламація необхідна для встановлення координації слуху і голосу. Вона, як і вокальна інтерпретація, є головною формою роботи. Мелодійна декламація є колективним читанням віршів під керівництвом музичного керівника. За допомогою жестів він показує напрямок мелодійної лінії проголошення, динаміку, артикуляцію, штрихи виконання і особливості формоутворення. Ця форма є більш доступною для дітей, тому використовується постійно. Послідовність роботи над читанням така сама, як і над вокальною інтерпретацією. Спочатку визначається музичний образ, ситуація прочитання, а потім уже засоби виразності. Основне завдання керівника, як і під час вокальної інтерпретації, полягає в тому, щоб навчити дітей самостійно виступати в ролі диригента під час колективного прочитання вірша.

Наприкінці ще раз виділимо *основні етапи роботи з ладовими «цеглинками»* і вкажемо на деякі особливості методики LEGO в музичному вихованні дітей і під час відтворення національної співочої культури.

Спочатку вивчається народна пісня, у мелодиці якої виділяються ладові звороти, що будуть освоюватися. Йдеться про те, що їх використовують на заняттях у різних формах вокально-хорової роботи, зокрема й з ладовими складами, як елементи для музичних диктантів, а також під час конструювання мелодій і підстановки словесного тексту. Відповідно, поступово освоюється нотний запис і ладові жести. Звернемо увагу, що ладовий зворот використовується в народній пісні зазвичай багаторазово, що полегшує виконання поставленого завдання.

Ця методика передбачає насамперед освоєння живих зразків народної музики, а потім –

освоєння ладових зворотів, із яких вони складаються. Багаторазове повторення ладового звороту, з використанням нотного запису у вигляді карток, дасть змогу освоїти співвідношення тонів. Від виконання народних пісень зі словами, переходять до співу зі складами, які позначають ладові ступені (II – BE, I – MU, III – HA тощо). Природно, що ці форми роботи чергуються, що дає змогу перенести освоєння звуковисотних відношень на відношення ступенів у ладовому звороті. Отже, вивчення пісні є передумовою для засвоєння ладових зворотів народної музики.

На початковому етапі це невеликі пісеньки з народного календаря. Основна мета – вивчити мелодію напам'ять. Спочатку пісню демонструє керівник, потім вивчається окремо кожна її фраза. Водночас керівник працює над постановкою дихання, артикуляцією, тембром, дикцією, орієнтуючись на своєрідність художнього образу. За потреби відбувається поступове вивчення нотної грамоти, що пов'язано з виконавськими завданнями, які ставляться на заняттях.

Якщо метою заняття є освоєння ладових зворотів на матеріалі народного вокального фольклору, то найбільш відповідним для формування навичок є сольфеджування. Запропонована методика може бути побудована тільки на матеріалі одного народного фольклору, у нашому прикладі – українського. Його аналіз показав, що елементарним найбільш поширеним ладовим зворотом є інтервал B2, який є відношенням II і I ступенів у низхідному русі (II → I). Це в основному дитячі пісеньки, які виконують ритуальне призначення. Зауважимо, що розширення їх діапазону до терції передбачає, що вона складається з великих секунд або великої та малої секунди. Іншими словами, ладові моделі відрізняються наступністю, що необхідно враховувати, підбираючи пісенний матеріал. У межах терції ладових зворотів значно більше, і кожен з них повинен освоюватися. Тільки після такої роботи можна говорити про освоєння ладів народної музики, відповідно, традицій вокально-хорового виконання. Звичайно, ця робота повільна і поступова, оскільки перехід до освоєння більш складного ладового звороту можливий лише за освоєння простого.

За умови дотримання зазначених принципів можна говорити про *систему ладового виховання в масовому музичному вихованні*. Звичайно, вона відрізняється від системи в спеціалізованих

музичних закладах, яка ґрунтується на абсолютній ладовій системі. Відмінність полягає і в тому, що використовується елементарний музичний матеріал, а саме – дитячі пісні в межах невеликого діапазону. Цей матеріал відкладався в музичній пам'яті народу протягом кількох тисячоліть і є підставою для національних традицій, тому звернення до нього можна розглядати як їх відтворення. У далекому минулому ці пісеньки використовувалися як інструмент магічного впливу для зміцнення сімейних стосунків, формування відносин з природою. Добираючи пісні, слід орієнтуватися на пори року з огляду на те, що народні пісні мають магічне призначення. Інший найважливіший принцип – це спадкоємність ладових зворотів за умови переходу від більш простих до складніших. Сьогодні, унаслідок секуляризації, цей зв'язок порушений, але разом з виконанням нескладних пісеньок з'являється можливість його відновити.

На жаль, у процесі добирання пісенного матеріалу в багатьох програмах окреслені принципи порушуються. Дуже часто розучуються пісні, у мелодії яких використовуються складні ладові моделі, які діти не в змозі освоїти. Тому таке вивчення жодних позитивних результатів у розвитку ладового слуху не дає. Зв'язок ладових зворотів, пов'язаних між собою, утворює сукупність ладових конструкцій, які зберігаються в музичній пам'яті. Її пожвавлення відбувається в процесі виконання живого пісенного матеріалу. І вже після того, як вони сформувалися, на їх основі можуть з'являтися самостійні творчі пошуки, що спираються на сучасні літературні тексти.

Висновки. Використання *методики музичного конструювання* на заняттях відкриває широкі перспективи для розвитку творчих здібностей. Діти отримують можливість виявити себе в інтерпретації вокального твору, сольфеджуванні, конструюванні мелодії, підстановці словесного тексту під мелодію, вокальній імпровізації, мелодекламації. Широко використовується при цьому наочний матеріал у вигляді карток, на яких зображені ладові звороти. Вони є елементами ладоутворення народної української музики. Завдяки освоєнню й використанню їх діти прилучаються до національної музичної культури. На заняттях використовується відносна сольмізація з ручними знаками за системою Д. Огороднова.

Список використаних джерел

1. Вацьо М. В. Український дитячий музичний фольклор у художньому розвитку молодших школярів: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів, напрям підготовки «Початкова освіта». Вінниця, 2015. 120 с.

References

1. Vatsio, M. V. (2015). *Ukrainian children's musical folklore in the artistic development of junior schoolchildren*. Vinnytsia. [in Ukrainian]
2. Dytna. Educational program for children aged 2 to 7. Kyiv: B. Hrinchenko Kyiv University. [in Ukrainian]

2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років. Київ: Київський ун-т ім. Б. Гринченка, 2016. 304 с.
3. Іваницький І. А. Українська музична фольклористика (методологія і методика): Навчальний посібник. Київ: Заповіт, 1997. 392 с.
4. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію роботи з музичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах» / Додаток до листа МОН України від 02. 09. 2016 р. № 1/9-454.
5. Малишевська І. А., Демидова С.К. Програма оздоровчо-освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку «Веселкова терапія». Тернопіль: Мандрівець, 2015. 44 с.
6. Огороднов Д. Е. Методика комплексного музичально-певческого виховання і програма, как методика воспитания вокально-речевой и эмоционально-двигательной культуры. URL: <https://edu.tatar.ru/upload/images/files/ogorodnov.pdf> (дата звернення: 04. 05. 2019).
7. Плетенська Д. В., Лобова О. В. Використання музично-дидактичних ігор у розвитку співочого голосу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. URL: <https://conference.pu.if.ua/forum/files/22032017/6/nletencka.pdf> (дата звернення: 04. 05. 2019).
8. Розвиток творчих здібностей дітей засобами музичної діяльності в дошкільному навчальному закладі / Уклад.: Л. В. Іванова, В. С. Мусієнко. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. 34 с.
9. Торчинська З. К. Вивчення українського дитячого пісенного фольклору у ДНЗ. URL: http://irbis_nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znppo_2015_18_37.pdf (дата звернення: 04. 05. 2019).
10. Фешина Е. Д. Лего-конструирование в детском саду. Москва: ТЦ Сфера, 2012. 144 с.
11. Холопов Ю. В. К проблеме лада в русском теоретическом музыкознании. *Гармония: проблемы науки и методики*. Ростов-на-Дону: РГК, 2005. Вып. 2. С. 135–157.
12. Хоміч І. М. Розвиток музичного слуху молодших школярів на вокально-хорових заняттях у загальноосвітній школі. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/9061/1/KHOMYCH.pdf> (дата звернення: 04. 05. 2019).
3. Ivanytskii, I. A. (1997). *Ukrainian musical folklore (Methodology and Technique): a textbook*. Kyiv: Zapovit. [in Ukrainian]
4. Instructional and methodical recommendations "On the organization of work on musical education of children in preschool institutions". Addendum to the letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 02. 09. 2016 № 1 / 9-454. [in Ukrainian]
5. Malyshevska, I. A., Demydova, S.K. (2015). *The program of health and educational work with children of preschool age "Rainbow Therapy"*. Ternopil: Mandrivets. [in Ukrainian]
6. Ogorodnov, D. E. The methodology of comprehensive music and singing education and the program, as a methodology for the education of vocal-speech and emotional-motor culture. URL: <https://edu.tatar.ru/upload /images/files/ogorodnov.pdf> [in Russian]
7. Pletenska, D. V., Lobova, O. V. Use of music-didactic games in the development of singing voice of children of preschool and primary school age. URL: <https://conference.pu.if.ua/forum/files/22032017/6/nletencka.pdf> [in Ukrainian]
8. Ivanova, L.V., Musienko, V.S. (2013). *Development of children's creative abilities by means of musical activity in a preschool educational institution*. Kherson: KVNZ «Kherson Academy of Continuing Education». [in Ukrainian]
9. Torchynska, Z. K. Studying of Ukrainian children's song folklore in the children's educational institution. URL: http://irbis_nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znppo_2015_18_37.pdf [in Ukrainian]
10. Feshina, E. D. (2012). *Lego construction in kindergarten*. Moscow: TC Sfera. [in Russian]
11. Kholopov, Yu.V. (2005). To the problem of harmony in Russian theoretical musicology. *Garmonia: problem nauki i metodiki*. Issue 2. 135–157. [in Russian]
12. Khomich, I. M. The development of musical hearing of younger students in vocal-choral classes in secondary school. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/9061/1/KHOMYCH.pdf> [in Ukrainian]

Рецензент: д-р пед. наук, професор Павленко А.І.

Відомості про авторів:

Волков Олександр Григорович
alex.seng333@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

Волкова Віра Андріївна
vera_bar52@ukr.net
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

Information about the authors:

Volkov Oleksandr Hryhorovych
alex.seng333@gmail.com
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

Volkova Vira Andriivna
vera_bar52@ukr.net
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi:

doi:

*Матеріал надійшов до редакції 16. 05. 2019 р.
Прийнято до друку 20. 06. 2019 р.*

*Received at the editorial office 16. 05. 2019.
Accepted for publishing 20. 06. 2019.*